

ZONA 3 – PRODUKCE, jak se uživit, diverzita v příjmech – pro PDC kurz

Eric Toensmeier, 400 m2 zahrada
autor knih Edible Forest Garden
web : www.perennialsolutions.org

kniha Perennial vegetables, 2 dílná kniha Edible forest gardens – bible pro jedlý les; Trees with edible leaves

školka vytrvalých zelenin, 300 druhů – postupně kleslo na cca 150 druhů
50% příjmů ze školky
výuka, konzultace
5% exkurze
samozásobení jídlem

Ben Falk, Vermont, sever USA
web: www.wholesystemsdesign.com

kniha Resilient farm and homestead, přeloženo do čj

drůbež a zvířata
skleník – rostliny a houby

80% kalorií si napěstuje z pozemku
50% příjmů = služby – konzultace, design, realizace, výuka, prezentace, workshopy, PDC
30% příjmů kniha
8% školka
exkurze

soběstačný v potravě, palivo, pastva pro zvířata
nízké náklady na bydlení, jedny kamna pro ohřev vody a vaření

ZONA 3 – PRODUKCE, jak se uživit, diverzita v příjmech – pro PDC kurz

Stefan Sobkowiak, 2ha Quebec, Canada

web: www.permacultureorchard.com,

<https://miracle.farm/>

<https://www.youtube.com/@StefanSobkowiak>

Permaculture Orchard film

od roku 1992, konv.farma-bio-perma.

permakulturní jedlý ovocný les, písčité půda

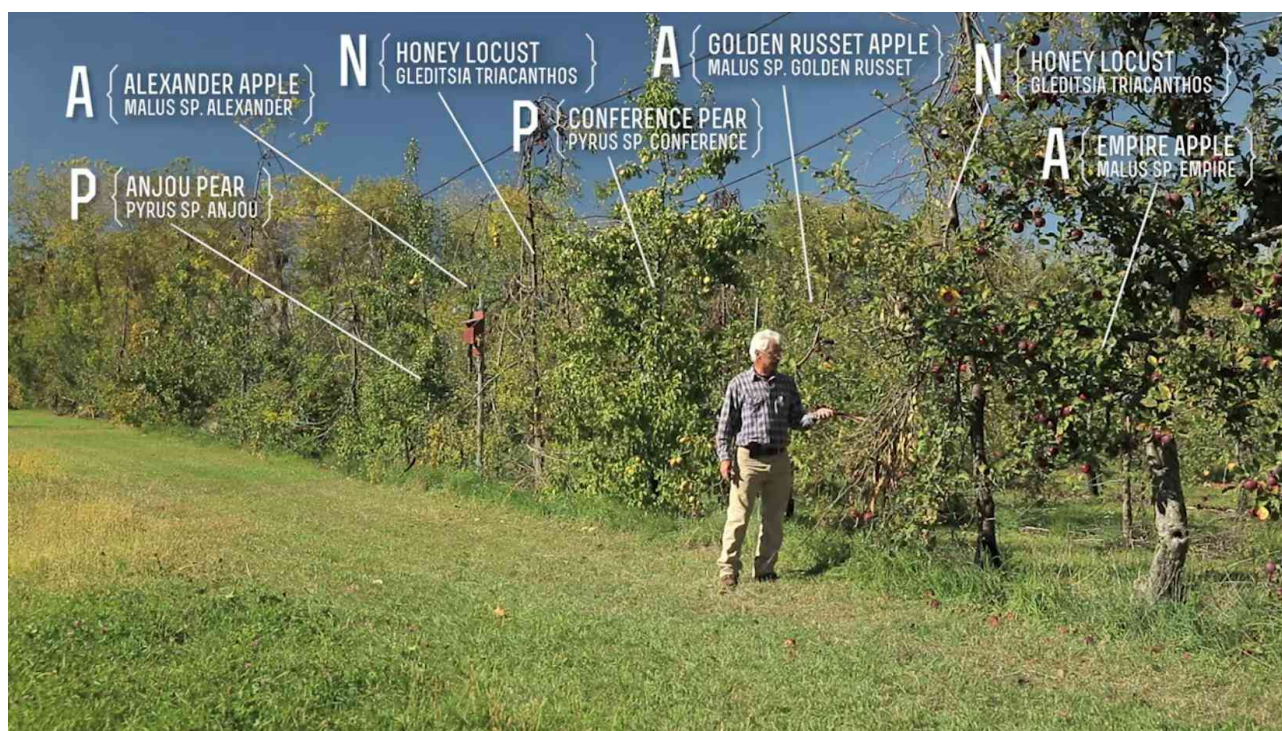
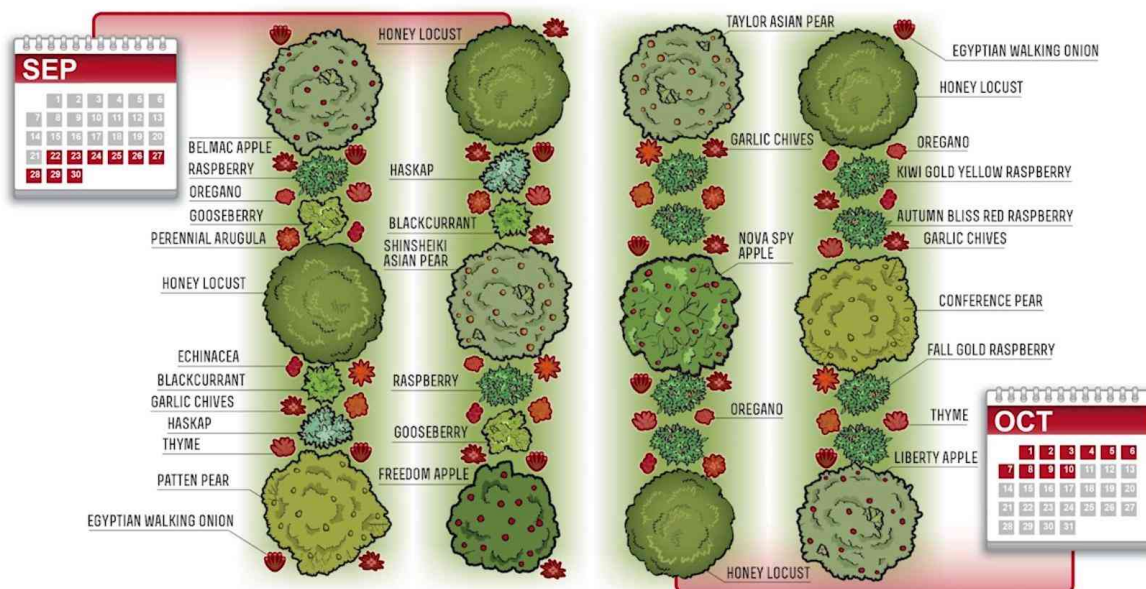
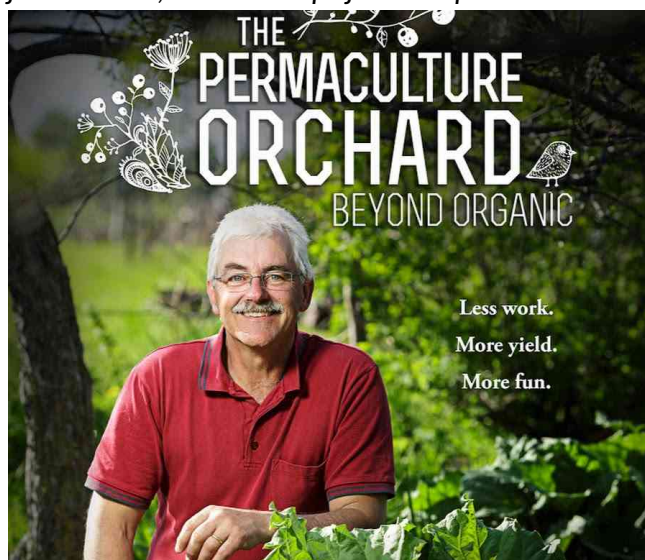
samosběr ovoce a bobulí + jedlé trvalky

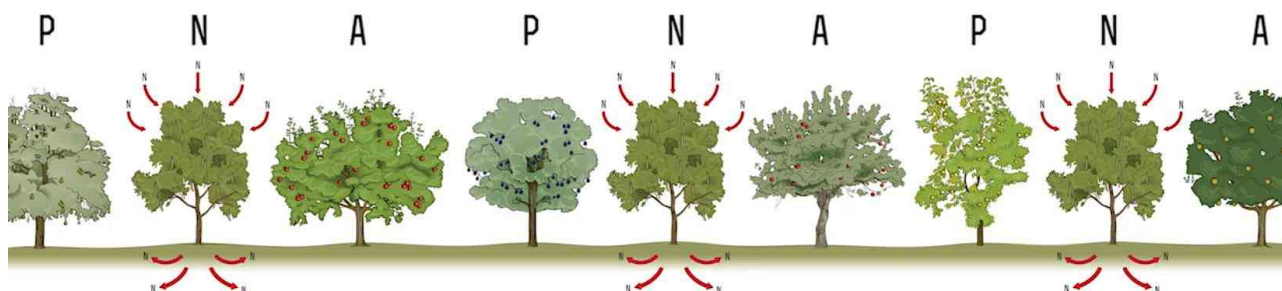
70% příjmů = samosběr ovoce

20% výuka, PDC

2% konzultace

8% exkurze na farmě

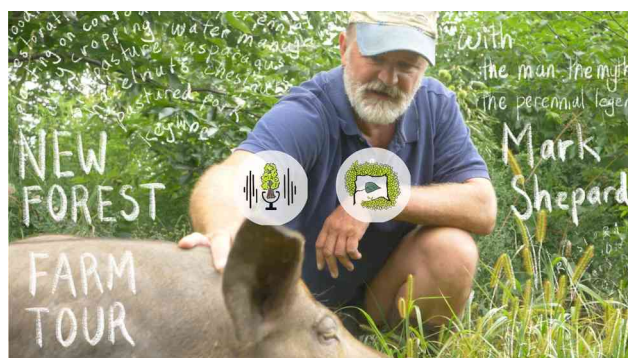

Mark Shephard, New Forest farm, Winsconsin

web: <https://newforestfarm.us/>

- keyline design, ořechoviny, maso z volného chovu,
- vejce, drůbež, prasata
- 50% prodej produkce, cider, loupané ořechy, kaštiny,
- chřest, piniové ořechy
- 20% školka
- 10% konzultace
- půjčovna strojů
- 10% kniha Restoration agriculture, a vzdělávání, film
- 5% prohlídka farmy

ZONA 3 – PRODUKCE, jak se uživit, diverzita v příjmech – pro PDC kurz

Richard Perkins, Švédsko

<https://www.ridgedalepermaculture.com/>

Regenerativní zemědělství

- nejdříve objel jako praktikant mnoho farem a perma míst,
- dnes pěstuje zeleninu na prodej, bedýnky, bez orby, brojeři, spásání slepicemi, prasata,
- přímý prodej KPZ a do restaurací
- pozemek je bývalá monokultura smrku
- keyline design a pluh na začátku,
- praktikanti platí za zkušenosti - internship
- kniha Regenerative agriculture, plná tabulek pro začínající farmáře
- kurzy a webináře zaměřené na jednotlivé obory – stavby, nářadí, sadbu, zvířata, zpracování...

ZONA 3 – PRODUKCE, jak se uživit, diverzita v příjmech – pro PDC kurz

Joel Salatin, Polyface farms

<https://www.polyfacefarms.com>

regenerativní pastva

chov zvířat, zelenina pro rodinu

postupné spásání – krávy, pak slepice, krůty, brojleři

dodává přímo do restaurací

autor mnoha knih včetně **Everything I wanna do is Illegal**

přednášky, konzultace

blog <https://www.thelunaticfarmer.com/>

Curtis Stone, The Urban Farmer

<https://theurbanfarmer.co>

youtuber, městská farma, mikrogreens

kniha Urban Farmer + youtube kanál - **inspirativní videos pro začínající městské farmáře**

„its like Netflix for farmers“ :-)

JM Fortier - The Market Gardener - Kanada -

<https://themarketgardener.com/>, The Market Garden Institute -

inspirativní youtube kanál s rozhovory s lidmi z oboru:

<https://www.youtube.com/@TheMarketGardeners>

Market Garden = nejčastěji zeleninové zahrady (nejen) pro město

+ rovný pozemek, intenzivní pěstování, efektivně promyšlené úkony, pravidelné tvary pro

jednoduchost - stejně velké záhony + cestičky + ergonomické nářadí (dlouhé násady) = efektivní pohyby při práci

+ foliovník a hot-bed pro pěstování sadby

+ blízko lidí s vyššími příjmy, často dodávání rovnou do restaurací = dobrá cena

+ pěstování zeleniny ve městě (často na pronajatém) snižuje cestu jídla k lidem

- závlaha a živiny mohou být omezením

- vysoké pořizovací náklady mohou být řešeny založením KPZ (CSA- community supported agriculture)

nářadí pro malé výměry

<https://reagtools.co.uk/pages/johnnys-seeds-tools>

ZONA 3 – PRODUKCE, jak se uživit, diverzita v příjmech – pro PDC kurz

Charles Dowding, Homeacres, Anglie

<https://charlesdowding.co.uk>

bezorebné pěstování od roku 1981,

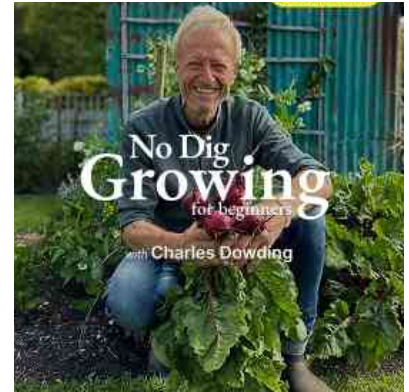
autor knihy Zahradničení bez rytí (čj), mnoha dalších v aj, knihy zahradničení pro děti.

kurzy naživo i online, konzultace, přednášky,

obchod se zahradnickým vybavením pro bezorebné zahradníky

velmi aktivní na youtube

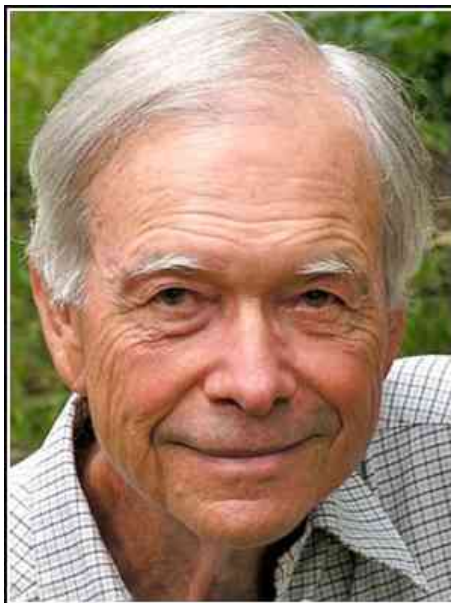
foliovník a skleník – každá struktura nabízí jiné využití

Alan Savory

spoluautor metody Holistic management

https://www.ted.com/talks/allan_savory_how_to_fight_desertification_and_reverse_climate_change

Ultimately, the only wealth that can sustain any community, economy or nation is derived from the photosynthetic process - green plants growing on regenerating soil.

— *Allan Savory* —

AZ QUOTES

HOME

PERMACULTURE COURSES

FREE E-BOOK

LEARN MORE

SUBSCRIBE

Morag Gamble – Austrálie, Crystal waters vesnice, program Youth in permaculture, když její vlastní děti byli teenagers

<https://ourpermaculturelife.com/>

<https://permacultureeducationinstitute.org/>

podcast, youtube channel,

PERMACULTURE FESTIVAL OF WILD IDEAS – [replays here](#)

Rosemary Morrow –

od počátků PK v Austrálii,
učí permakulturu v krizových oblastech,
utečeneckých táborech...

knihy :

Earth users' guide to permaculture,
Earth users guide to teaching permaculture,
Earth restores' guide

FORMIDABLE VEGETABLE – kapela z Austrálie, <https://formidablevegetable.com.au/>

Charlie McGee,

vlastní zkušenosti ze skromného života (rodiče hippíci v komunitě) přetavil do veselé groove hudby s permakulturními texty. Několik alb vydali jako crowd funding. Jedno album je věnované 12 principům podle Davida Holmgrena. Jsou zvaní na perma festivaly, ale také do OSN a Glastonburry. Po letech života v přívěsu a maringotkách se v 2025 postěhovali s Brennou do domu v komunitě (sláma, hlína, upcyklované materiály), kde hostí návštěvy, pěstují

growdoit. Karty a plakát k výuce permakultury

Brenna Quinlan – ilustrátorka, dobrovolničila u Davida Holmgrena, doplňuje songy obrázky, společně vydali karty a plakáty jako kolektiv www.Growdoit.org. Pořádají kurzy, přednášky a workshopy pro školy, atp.

Andrew Millison – <https://www.youtube.com/@amillison>

youtube kanál s přednáškami na pk témata, s inspiracemi ze světa, jednoduchá řešení, lidská síla
Great Green Wall of Afrika, Food Forest in India, atp.

Neversink farm, USA, <https://www.neversinkfarm.com/>

efektivní plánování a rozfázování prací, market garden,
online farming course
barn dinners, workshops, tool shop for market gardeners

Ten mothers farm, USA, North Carolina , <https://www.tenmothersfarm.com/recipes>

KPZ - 250 podílů v sezoně, 200 podílů v zimě
6člený tým, 4000 m2, vysoká organizace práce

INSPIRACE V ČR A SR:

regenerativní zemědělství v ČR – studie Nadace Partnerství

<https://www.nadacepartnerstvi.cz/Co-delame/Projekty/Ziva-puda/Aktuality/Regenerativni-zemedelstvi-studie>

PermakulturaCS - Mapa ukázkových permakulturních projektů / Projekt s pk prvky

- www.permakulturacs.cz/projekty

REPEC – regionální permakulturní centra – od roku 2024

<https://www.permakulturacs.cz/regionalni-permakulturni-centra/>

Den / víkend / otevřených vtátek permakulturních projektů – v polovině září = inspirace pro veřejnost a potkávání

z nich jsou zajímavé (v produkci a v diverzitě příjmů)

- **Malá jižní stráž**, malajiznistran.cz – Radka a Jakub Formánkovi, Soňa a Honza = spolek MJS
  - pravidelné kurzy – pěstování sadby, zelenina, práce s vodou na pozemku, sázení stromů, roubování, semenaření,
  - vlastní i pozvaní lektori
  - školní dny pro školy, práce ve vsi – obnova kaple,
  - práce s lidmi v regionu – přednášky a promítání, obnova krajiny,
  - Radka Formánková studuje FŠ, dnes je jedním ze školících míst
- **Rodinná farma Částkov** – <https://www.permakulturacs.cz/projekty/farma-castkov/>
- Simona Hrochová, Jan Hroch
  - KPZ, 90 podílníků, bedýnky květen-říjen, přebytky prodej ze dvora
  - postupné rozšiřování produkce podlé zón od domu – zahrada ve vsi, políčko ve vsi, řady ovocných stromů po vrstevnici na orné půdě – postupně agrosad s řadami pro pěstování – brambory v seně, dýně v seně, meziplodiny
  - Postupné budování úrodnosti půdy - práce s lesními mikroorganismy, meziplodiny jako příprava pro pěstování, balíky silážovaného sena na chudý drn v agrosadu pro budování org.hmoty,
  - většinou ruční nářadí vhodné pro market gardens – broadfork Lufterra, hrabičky, sklízeč listů
  - protože byla půda chudá, pěstuje se no-dig,
  - komposty
  - jednoosý kultivátor Lamborghini pro ukončování mezipločin
  - foliovníky caterpillar – možnost zvednout strany odspodu = větrání
  - sběr dešťové vody ze všech střech, vození na pozemky za vesnicí, když je dlouho sucho
  - pěstování sadby na "hot bed" = horké kompostovací bedny s koňským hnojem
  - pro sadbu se kupuje substrát gramoflor s certifikovanou rašelinou sklizenou udržitelně
  - zapojení do FŠ, Víkend otevřených zahrad,
  - pravidelné malé festivaly pro svoje podílníky a lidi z okolí,

ZONA 3 – PRODUKCE, jak se uživit, diverzita v příjmech – pro PDC kurz

- **Zahradní lázně Hasina** – <https://www.permakulturacs.cz/projekty/zahradni-lazne-hasina/>
- Vlasta Hlinková, www.vlastahlinkova.cz
- rodinná velikost zahrady, - vegan a divoké listí, zpracování, fermentování, semenaření
  - zachráněné slepice, indiští běžci na slimáky, léčivky a jejich zpracování,
  - Zahradní terapie – jídlo, plevel, očista, procedury – bylinná napářka, apod.
  - otevřená vrátka každou první sobotu, spolupráce s dalšími pk projekty;
- **Prokopská farma Praha** – <https://www.permakulturacs.cz/projekty/prokopska-farma/>
- Lucie a Bret Gallagherovi, <https://prokopskafarma.cz>
  - pronajatý pozemek od města, zarostlý kopřivou a ostružinou = vrstvení materiálu, no dig
  - organická hmota – ořez od Technických služeb města a zahradníků, kteří dělají údržbu ve městě a nemají ji kam dávat.
  - další městský větší pozemek = agrolesnický systém = stromy a řady pro zeleninu
  - oba pracovali na CZU v Suchdole, ale bez agro vzdělání, kurz Forest garden s APK
  - zapojení do FŠ
- **Permazahrada Droždín a Sousad Droždín** – <https://www.permakulturacs.cz/projekty/permazahrada-drozdin/>
- Ania Kubica, pasivní dům a malá intenzivní zahrada, 100 odrůd rajčat ročně, nestačí-li pozemek – rozjed' komunitní zahradu – Sousad, jedla lesní zahrada
  - PDC kurz, učitel'ský kurz permakultury
  - pravidelný Rajče fest v srpnu
  - po mateřská učila v místní ZŠ, malé 1denní kurzy o zahradě, dneska učí ve FŠ
- **Zahrada na kopci** – <https://www.permakulturacs.cz/projekty/zahrada-na-kopci/>
Adéla Hrubá, 1ha na polosamotě, práce s terénem + vodou + zonování pozemku. Nejdříve zvířata – ovce, dnes slepice, pěstování na terasách, semenaření, prodej a rozdej rostlin z pozemku, samozásobení
  - vlastní děti - kultivace zahrady mateřské a základní školy, pozvánky z regionu, objevení permakultury, semenaření v síti Gengel.cz
  - Mezinárodní projekt Děti v permakultuře, www.childreninpermaculture.cz
  - PDC, učitel'ský kurz, sociokracie, dragon dreaming
  - 2026 učednický program pro 12 lidí – nový design zahrady po 20 letech + barter za práci
- **Kopřiva + Kopřiva Uhříněves** – <https://www.permakulturacs.cz/projekty/projekt-kopriva-kopriva-uhrineves/>
- Alena Kopřiva Chadová, semenaření pro Gengel
  - s vlastními dětmi zahrada, lesní školka, Komunitní zahrada Bohumila zahrada, psaní pro obecní časopis, původní profese grafička
  - dnes Lesní klub Hájenka, řemesla, znovu pk design a konzultace
  - po 12 letech proměna zahrady a revize perma designu zahrady = 5P pro designéry
  - přednášky a konzultace

www.rucevzemi.cz – nářadí pro market gardens

www.permaprema.cz – broadfork a ploskořezy

Farmářská škola - <https://www.farmarskaskola.cz/>

Dobrodružný statek, Zlínsko ČR,
www.dobro-druznystatek.cz

od roku 2020, 2500 m², 160m² foliovník, mikrofarma, market garden,
Pěstební stoly vyhřívané elektrinou ve foliovníku – nemusí stěhovat sadbu.
Nasbírali zkušenosti z farem v Dánsku. Cílem je potravinová soběstačnost a uživit 1 člověka z příjmů z pozemku.

zelenina, králíci a slepice pro sebe, vajíčka, prase, husy
na začátku zorali, v současné době broad fork + 10sý traktor Ferari, bezorebně = neobrací půdu
ochrana proti hmyzu – sítě a netkaná textilie
hnojení - nakupují kompost, zkvašené slepičince
další příjem: KPZ – 30-40 podílů týdně, svatební stodola, ubytování pro rodinky, eventy, pop-up kuchyně
dobrovolníci - součást Farmářské školy, Týden pro krajinu – Hnutí duha,

Mezi poli, Olomoucko, ČR, www.mezipoli.cz, od roku 2021, celkem 7ha

pěstování zeleniny – market garden 1ha – permabeds (stále záhony)
1ha polní produkce – brambory, dýně, kukuřice
květiny do vazby – ve smlouvě.
živiny – od vlastních zvířat, meziplodiny, zákvasy, granulovaná vojtěška
broadfork, jednoosé BCS traktor,
KPZ - budoucí kapacita 150 podílníků (30,60,90 postupně v letech) – Brno, Vyškov, Olomouc, Krnov, Bruntál, farmářské trhy v sobotu. Zpracování produkce, co se neprodá.
Řešení z nouze – nevyšel trh, prodej ze dvora, samoobslužný stánek – zviditelnění se neobvyklým řešením. Občas se něco ztratí.
Dodávání do restaurací – čerstvé a neobvyklé
vlastní zvířata – slepice, vodní drůbež, prasata, kráva.
Regerativní pastva: kráva, prase, slepice jdoucí po sobě. Vypásání obecních pozemků – domov důchodců.
Organizace Spolu – 3x týdně pomoc dobrovolníků se speciálními potřebami, 1xměsíčně 20 lidí.
Sociální podnik, práce s mládeží, lidi nad 55let, samoživitelky...apod. – propojovat sociální skupiny.
Akce pro veřejnost, vzdělávání – pro školy a skupiny.
2-3 studenti od Farmářské školy. Celkem 4 lidi na plný úvazek + dobrovolníci a pomocníci. Během sezony 10 lidí.

Farma Jednorozec, Praha – západ, Český kras, Roblín,
www.farmajednorozec.cz

jižní svah, mrazová kotlina, před 20lety Šabatovy pozemky v bio režimu – pastva, les
farma 48ha, orná 16ha, vojtěška
les 8ha, ovocný sad, RRD
7000 m² zelenina, 1600 m² foliovníky.

ZONA 3 – PRODUKCE, jak se uživit, diverzita v příjmech – pro PDC kurz

4 zaměstnanci (4 plné úvazky 5lidí), stážisti z FŠ.

50-60 druhů zeleniny a ovoce, včetně chřestů, ořechy.

1osý malotraktor, permabeds vyvýšené, ve foliáku rovné se zelenou cestičkou, rotační brány zpracují půdu 5-8cm, broadfork, ruční nářadí.

Vlastní sadba, 90 ovcí, 5 krav, 150 nosnic na vejce – do bedýnek a do restaurací; dojně kozy pro sebe, indiští běžci.

živiny – vlastní hnůj od zvířat, kupovaný kompost (do budoucna nechtějí), meziplodiny.

KPZ – bedýnky začátek května - konec listopadu. 75 bedýnek (do budoucna 150podílů).

Transparentní rozpočet a fungování farmy/firmy; zastupitelnost rolí.

Aplikace www.heirloom.ag (Jean-Martin Fortierův plánovací systém na KPZ) , tabulky na sklizeň, dokumentace, sběr dat pro lepší plánování; rozdělení zodpovědnosti na farmě mezi více lidí.

Svobodné hory, 540 m.n.m. u Vodňan www.svobodnehory.cz , www.rucevzemi.cz

7500 m2, 1500m2 záhony, foliovníky, zelenina a květiny k řezu (20% plochy – diverzita na farmě) do bedýnek, svatby, kavárny.

Jižní svah, záhony standardní velikost 10m x 75cm + cestičky (systém podle JM Fortier), ruční nářadí,

vlastní sadba, marketing, prodej, (studovali kreativní obory + zkušenosti ze zahraničí

2 brigádníky na 2dny v týdnu.

Živiny – nákup kompostu z Rakouska od farmáře, který odebírá od lidí a farem.

Cílem je uživit rodinu, udržitelně finančně.

prodej formou KPZ, na začátku 15 bedýnek týdně, postupně 30 bedýnek, 40 bedýnek. V bedýnce jsou recepty. Sezóna 25 týdnů. Vodňany, Písek, české budejovice, Vimperk, Praha (jsme odtama).

Plán: ubytování, workshopy kytice, produkce vajec, zpracovaná produkce, agrolesnictví, produkce ovoce, přikoupit pozemek. Chceme používat <https://heirloom.ag>.

na 1ha zeleniny potřebujeme 4ha zeleného hnojení - zatím nemají vlastní.

Metrofarm a Metropole - <https://metrofarm.cz>

Kultivarium – sadba zeleniny z bioosiva – Vendy

- komunitní záhony, komunitní políčko, pěstování květin k řezu
na Císařském ostrově v Praze – záplavová oblast,

Metropole Jinonice, Praha - <https://metrofarm.cz/metropole>

Metropole Letňany – Štěpán Říha

SLOVENSKO

- Škola permakultúry, www.skolapermakultury.sk

- pravidelné komentované prohlídky na pk projektech – autonomně si je načasují majitelé